

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 7 JUNI 1961 - No. 2289

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

Handelsinformatie- en Incassobureau

SCHIEDAMSEVEST 42 F
TELEFOON 12 01 76 (m.l.)

ROTTERDAM

Bij de Rijksdienst voor het Nationale Plan te 's-Gravenhage kan worden geplaatst een

wetenschappelijk medewerker

Gevraagd wordt een academicus met een opleiding in de economisch-geografische of sociaal-geografische studierichting. Salaris naar gelang van leeftijd en ervaring volgens het rangenstelsel adjunctplanoloog/planoloog/planoloog 1e kl. (f. 540,- - f. 1.113,- p.m. excl. huurcomp. en vakantietoelage). Eigenh. geschr. soll. onder no. 5191/7188 (in linkerbovenhoek brief en env.) aan het bureau Personeelsvoorziening v. d. Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend, begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

Adviezen
bij de keuze
van
beleggingen
en het sluiten
van alle
verzekeringen

R. MEES & ZONEN

ROTTERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010 of 01800) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010
of 01800) 6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Staal aan Zee

Het besluit der groep Sidémar tot vestiging van een staalbedrijf bij Gent, verdient de aandacht van Nederland. Het illustreert de trek van de staalindustrie naar zee; een ontwikkeling die rond 1899, in dezelfde streek, op Nederlandse bodem aanving. Het geeft gestalte aan het vertrouwen in de toekomst der Europese staalindustrie en het weerlegt de bewering, dat uitbreiding van bestaande fabrieken te verkiezen is boven de bouw van nieuwe. Het van ondernemingslust getuigende besluit der betrokken ervaren industriëlen bewijst in het algemeen de juistheid van de aan het Rozenburg-project ten grondslag liggende visie. Het zgn. Sidémar-plan ontstond na het Rozenburg-project; de mogelijkheid is aanwezig, dat men in België ons land vóór zal zijn bij de verwezenlijking. De oorzaken hiervan zijn bekend: verschil van inzicht in de kring der belanghebbenden vertraagde tot nu toe de uitvoering van het Nederlandse initiatief.

Een analyse der van hun zakelijke kleur ontdane argumenten, in het Rozenburg-gesprek gebruikt, leidt echter tot de ontdekking dat er bij nader inzien meer overeenkomst dan divergentie van opvatting in bedoelde kring aanwezig blijkt te zijn. Enerzijds is de vestigingsplaats Rozenburg ideaal genoemd, anderzijds wordt daar waarde niet aan ontzegd. Naast de stelling, dat er in Nederland ruimte is voor massaproductie van — gecalibreerde — walsprodukten, spreekt men van andere zijde, na studie, het voornemen uit deze produktie, in IJmuiden, ter hand te nemen. Menen enkelen, dat de aanvangscapaciteit van een staalbedrijf bepaalde, hoog-gelegen, minimumgrenzen kent, anderen zijn van oordeel, dat het voor Rozenburg gereedliggende project, ofschoon op zichzelf verantwoord, zo spoedig mogelijk tot grotere omvang moet uitgroeien. Na gesteld te hebben, dat uitbreiding van het complex in IJmuiden voordelen biedt boven nieuwbouw op Rozenburg, voegt men daar aan toe, dat bij een bereikte jaarcapaciteit van 3 mln. ton, deze voordelen verdwijnen.

Men vraagt zich dan ook af, of niet een nationale, voor alle betrokkenen aanvaardbare oplossing te vinden is. In het hiernavolgende worden gedachten terzake geuit. Deze sluiten andere, meer internationaal getinte, ideeën betreffende Rozenburg niet uit. Men zou namelijk kunnen besluiten in 1961 tot uitvoering over te gaan van de hoogoven- en staalsector van het voor Rozenburg klaarliggende project, om daardoor de staalvoorziening te verzorgen van de uit te breiden walserijen van Alblasserdam, waar men, zoals bekend, belangstelling voor een dergelijke samenwerking heeft getoond. Deze realisering zou door middel van daartoe geschikte wijzigingen aangepast kunnen worden aan een op grotere omvang gericht nationaal plan, waarvan zij de eerste fase vormt.

Degenen, die voor de verwezenlijking van het nationale plan het meest aangewezen lijken, en hieronder bevinden zich wellicht ook zij, die voor de eerste fase de verantwoordelijkheid dragen,

zouden het principiële besluit kunnen nemen, dit plan op Rozenburg uit te voeren op het moment, dat uitbreiding der staalindustrie op de huidige vestigingsplaats geen voordeel meer biedt boven nieuwbouw elders. Dat ogenblik kan, naar uitlatingen van bevoegde zijde, uiterlijk op 1970 worden gesteld. Mede ten aanzien van de eerste fase van het Rozenburg-project zou dan voldaan worden aan technisch-economische wenselijkheden.

De eigenaresse van het terrein op Rozenburg, daartoe in staat gesteld door de landelijke Overheid, zou wellicht tegemoet kunnen komen aan de verlangens, die met betrekking tot deze vestigingsplaats werden uitgesproken. Met name geldt zulks voor de termijn, gedurende welke het gehele omvangrijke terrein ter beschikking zou moeten blijven, vóórdat het volledig in gebruik wordt genomen. Evenals bij vorige grote projecten, zal de leiding der Regering niet gemist kunnen worden ten behoeve van de uitvoering der hierboven gegeven gedachten. Bij monde van de Minister van Economische Zaken verklaarde de Regering zich bereid tot het stimuleren van vruchtbaar overleg terzake. Actief optreden echter lijkt gewenst en zou in parlement en publieke opinie een gunstige weerklank vinden. Het algemene belang van een bevredigende oplossing der rondom het Rozenburg-project gerezen moeilijkheden is meermalen door autoriteiten beklemtoond.

Indien terzake van voornoemde gedachten binnen afzienbare tijd een conclusie ten principale bereikt zou kunnen worden en op passende wijze openbaar gemaakt, zou het Nederlandse industriële prestige worden vergroot. Alle andere prestige-overwegingen, weliswaar ondergeschikt gehouden maar toch bij het Rozenburg-project betrokken, zouden genoegdoening ontvangen. Nederland zou een claim leggen op de ontwikkeling der Westeuropese staalindustrie. Het buitenland, zich bewust van de kracht die van Rozenburg kan uitgaan, zal daarmede rekening houden, zodra ons land vastberaden laat blijken, welke de bedoelingen zijn der eigen basisindustrie. Deelneming van internationale zijde aan deze industrie zou worden gekanaliseerd. Nederland en de Rotterdamse gemeenschap in het bijzonder, zouden een versterking van de economisch-sociale positie in het verschiet zien.

Jaren geleden sprak Kessler de volgende woorden: „De tijden, die wij beleven, laten het niet toe de krachten ondoeltreffend te versnipperen, indien samenwerking mogelijk is door erkenning en daarna coördinatie van schijnbaar tegenstrijdige belangen”. Vertrouwd mag worden dat, met de mogelijkheden en dreigingen van een nieuw Europa voor ogen, allen die voor de Nederlandse basisindustrie verantwoordelijk zijn, de bereidheid bezitten deze thans weer toepasselijke raad van een pionier der nationale staalindustrie te overwegen.

Amsterdam.

J. F. DE MEIJER.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Staal aan Zee, door Dr. J. F. de Meijer.....	575	Boekbespreking:	
Het universiteitsprobleem. Heeft Bremen ons iets te leren?, door Mr. G. E. van Walsum.....	576	Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid:	
De vijf punten van Kopenhagen, door Prof. Dr. P. Kuin	579	Werken in de bouwnijverheid, bespr. door Drs. P. van Zuuren	587
Overheidsregelingen voor bezitsvorming, door Drs. C. P. d'Haans.....	581	Notities:	
Europa-bladwijzer No. 12b.....	584	Geautomatiseerde verkoop	578
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman..	587

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Van deputte; A. J. Vlerick.

Het universiteitsprobleem

Heeft Bremen ons iets te leren?

Nu de nota van Minister Cals inzake de uitbreiding van het wetenschappelijk onderwijs bij de Tweede Kamer aanhangig is gemaakt en een wetsontwerp is ingediend, dat de verwezenlijking wil mogelijk maken van enkele suggesties uit deze nota, kan het zijn nut hebben iets mede te delen over de wijze, waarop deze zaken elders werden behandeld.

Ik heb hier het oog op Bremen, een stad in verschillende opzichten met Rotterdam te vergelijken. Bremen had volgens de gegevens van 1958 509.000 inwoners, terwijl het Land Bremen 677.500 inwoners telde. Rotterdam alleen heeft 730.000 inwoners en is dus naar het inwoneraantal gerekend groter dan het Land Bremen, terwijl men niet eens zo'n ruime kring om Rotterdam behoeft te trekken om tot een gebied van meer dan één miljoen inwoners te komen.

Welnu, Bremen is één van de steden, die voor de vestiging van een nieuwe universiteit in Noord-West-Duitsland in aanmerking komen. Dat er in dit gebied plaats is voor een nieuwe universiteit, is uitgemaakt door de Wissenschaftsrat en deze heeft tevens uitgemaakt, dat het een volledige universiteit moet zijn.

Deze Wissenschaftsrat schijnt wel de beschikking te hebben gehad over schattingen van het te verwachten aantal studenten, maar men hecht daaraan kennelijk niet dezelfde sacramentele waarde als bij ons. Men heeft blijkbaar op een minder ingewikkelde manier vastgesteld waar er plaats zou zijn voor een nieuwe universiteit en daarvoor lijkt veel te zeggen, omdat deze benadering van het probleem toch nooit volledige bevrediging kan schenken.

Bremen heeft wel, zoals wij dat ook plegen te doen, de zaak in handen van een commissie gesteld, maar deze commissie uit de Senaat is meer te beschouwen als een bestuurlijke commissie en deze heeft aan één persoon en wel Dr. Hans Werner Rothe opdracht gegeven een rapport op te stellen over alle aspecten aan de stichting van een universiteit verbonden. Deze methode heeft, zoals het rapport laat zien, allerlei voordelen en leert het een en ander dat ook voor ons van belang is.

En toch zit er voor Bremen wel wat aan dit onderzoek vast. Het is in Duitsland niet zó, dat de kosten van een universiteit geheel of voor ten minste 95 pCt. ten laste van de Bund komen. De praktijk is, dat de Bund de helft van de stichtingskosten van een universiteit voor zijn rekening neemt, terwijl de andere helft ten laste van het Land komt, dat ook de exploitatiekosten heeft te dragen. Het betekent dus voor een klein Land als Bremen nog wel wat om een universiteit te willen hebben. Des te meer bewondering moet men dan ook hebben voor de waarlijk grootse wijze, waarop Dr. Rothe de zaak in zijn „Denkschrift” aanpakt.

Gezegd moet intussen worden, dat hij daarbij kon steunen op enkele duidelijke uitspraken van de Wissenschaftsrat. Zo heeft deze raad uitgemaakt, dat uitbreiding van de bestaande instellingen van wetenschappelijk onderwijs slechts beperkte mogelijkheden biedt en dat het stichten van nieuwe „Spezialhochschulen” ongewenst is, doch dat in plaats daarvan gestreefd moet worden naar de oprichting van „Volluniversitäten”, terwijl de Wissenschafts-

rat bovendien nog heeft aangegeven aan welke minimum-eisen de bezetting van elke faculteit moet voldoen.

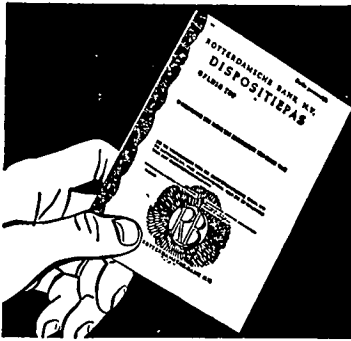
Op deze grondslagen heeft Dr. Rothe zijn plannen uitgewerkt. Hij heeft het in dit opzicht zonder twijfel gemakkelijker gehad dan de commissies, die zich ten onzent met universiteitsplannen hebben beziggehouden, omdat wij weliswaar het wetenschappelijk onderwijs hebben gecentraliseerd, maar wat dit betreft niets op tafel hebben gekregen. Immers, ondanks alle studies hebben noch de spreidingscommissies, noch de Regering zelf iets geproduceerd wat met deze richtlijnen te vergelijken zou zijn. Misschien zou hier een taak voor onze Academische Raad kunnen liggen. Wanneer hij zich deze zou willen aantrekken, schijnen de wettelijke bepalingen zich daartegen niet te verzetten.

Dr. Rothe gaat er in zijn „Denkschrift” van uit, dat alle gebouwen van de universiteit moeten worden geconcentreerd, met toepassing van de campus-gedachte dus. Hij wil daarvoor een terrein van ten minste 150 ha reserveren, dat natuurlijk alleen aan de rand van de stad kan worden gevonden. Daartoe behoren ook de gebouwen van de studentenhuisvesting. Het gaat daarbij niet alleen om het onderbrengen van de studenten, want deze woongebouwen zijn bestemd in het geheel van de universiteit een zinvolle rol te vervullen. Men kan deze beschouwen als behorende tot de pijlers, die de universitaire gemeenschap moeten dragen. De studenten kunnen wanneer zij daaraan de voorkeur geven in de stad wonen, maar men gaat ervan uit, dat deze woongebouwen door de centrale plaats, die zij in de gehele opzet innemen, voldoende aantrekkingskracht op de studenten zullen uitoefenen.

Dr. Rothe acht voor een moderne universiteit de „aussen-wissenschaftliche Erziehung und Bildung” van groot belang — voor hem ligt daarin één van de motieven een universiteit niet te groot te laten worden — en meent, dat daarbij de studentenhuizen een belangrijke rol kunnen vervullen. Deze studentenhuizen denkt men zich voor 80 tot 120 studenten. De bezetting moet een afspiegeling zijn van de universitaire gemeenschap. Daarom wil Dr. Rothe geen afzonderlijke huizen voor mannelijke en vrouwelijke studenten en ook niet voor buitenlandse studenten, die hij juist in een havenstad als Bremen zou willen aantrekken, met name ook uit de minder ontwikkelde landen. Hij zou deze huizen ook willen gebruiken voor internationale zomercursussen. Uit het docentencorps wil hij de leiders van deze studentenhuizen recrutereren, die door speciale tutores worden ter zijde gestaan. Verder wil hij op de campus ook een aantal woningen voor docenten bouwen.

Dr. Rothe denkt aan de bibliotheek een centrale plaats toe. Zij is het eigenlijke hart van de universiteit. Zij belichaamt in de meest volstrekte zin de grondbeginselen van de universiteit: „Universalität und Wissenschaftlichkeit”. Daarom moet de bibliotheek het zwaartepunt zijn van het forum, dat het midden van de campus vormt en waarop men de gebouwen van een algemeen karakter zal kunnen vinden.

Verder wil Dr. Rothe instituten voor „Leibeserziehung; Musikerziehung, sowie Kunst und Werkerziehung”. Deze instituten hebben een tweeledige taak: zij moeten de toe-

Uw bankrekening is nu overal binnen uw bereik met de

dispositiepas

van de

ROTTERDAMSche BANK

meer dan **325** vestigingen in Nederland

(adv.)

komstige leraren op deze terreinen opleiden en zij moeten dienstbaar zijn aan de „aussenwissenschaftlichen Erziehungs- und Bildungsauftrag“. In dit verband denkt Dr. Rothe ook aan een nauwe verbinding van de universiteit met de Pädagogische Hochschule te Bremen, een gedachte die Minister Cals toch ook wel moet aanspreken.

Ik moet mij tot deze enkele grepen uit het interessante rapport van Dr. Rothe beperken. Men kan thans enigmatische bevroeden waarom het gaat, wanneer Dr. Rothe een nieuwe aanpak bepleit. Maar er zou nog veel meer te noemen zijn. Want als men dit rapport leest wordt men met bijna alle problemen geconfronteerd, die op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs aan de orde zijn.

Dr. Rothe heeft zich echter niet alleen in de serene sfeer van het ideaal opgehouden, hij heeft zich ook met de kosten beziggehouden. Onder alle mogelijke voorbehoud komt hij tot een bedrag van D.M. 279,5 mln. aan stichtingskosten, waarvan D.M. 140 mln. voor rekening van het Land Bremen zou komen. De exploitatiekosten raamt hij op D.M. 31,20 mln. en de inkomsten op D.M. 2,48 mln., zodat Bremen jaarlijks D.M. 28,72 mln. te betalen zou krijgen.

En hoe reageert Bremen hierop? De Senaat heeft het rapport niet ter zijde gelegd. Hij heeft ook niet gezegd, dat het wel wat kalmer aan kon en dat men maar met enkele faculteiten beginnen moet, zoals Hamburg indertijd de theologische en de medische faculteit achterwege heeft gelaten, waarop men later echter weer teruggekomen is. Integendeel: „Der Senat der Freien und Hansestadt Bremen bekennt sich zu diesen Grundgedanken der Universitätsplanung“. Hij zit echter wel wat tegen de kosten aan te kijken: „Die freie Hansestadt Bremen ist bereit, neben ihrer Wesensaufgabe — die Erhaltung und den Ausbau von Hafen und Handel — die für sie neue Aufgabe der Gründung einer Universität zu übernehmen. Die damit verbundenen Verpflichtungen übersteigen jedoch die finanzielle Leistungsfähigkeit des Stadtstaates Bremen. Die vom Wissenschaftsamt empfohlene neue Universität in Norddeutschland könnte daher in Bremen nur dann errichtet werden, wenn für sie eine ausreichende finanzielle Basis gefunden wird. Der Senat der freien Hansestadt Bremen wird bemüht sein, durch Verhandlungen mit dem Bund und den Nachbarländern diese Grundlage zu schaffen“.

In Nederland houden wij het voorlopig toch maar liever op de uitbreiding van de bestaande instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Behalve dan wat de Technische Hogeschool aangaat, maar wat dat betreft heeft de Senaat van de Delftse Hogeschool al waarschuwend de vinger opgeheven dat wij niet te hard van stapel moeten lopen. En wanneer de economische hogescholen te Rotterdam en

Tilburg een juridische faculteit in uitzicht gesteld krijgen, komen de gezamenlijke juridische faculteiten daartegen in het geweer. Slechts een eenzame juridische hoogleraar durft te laten uitkomen, dat hij het nog zo gek niet vindt. De Minister doet alsof het niet om de spreiding begonnen was en vervangt dit begrip listiglijk door uitbreiding van het wetenschappelijk onderwijs.

Wij zweren bij „vooruitberekeningen“, die, zo zij al betrouwbaar zijn, natuurlijk op verschillende wijze geïnterpreteerd kunnen worden. Zou het niet tijd worden dat wij eens ophielden met dat gemillimeter en een klein beetje ruimte maakten voor wat meer visie?

Het is heel goed mogelijk dat wij, afgezien van het technisch wetenschappelijk onderwijs, voorlopig nog wel toe kunnen met uitbreiding van de bestaande instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Maar zulk een uitspraak is alleen verantwoord, wanneer men niet op zien komen speelt, maar er aan toevoegt waar ongeveer de grens ligt van het aanvaardbare aantal studenten aan een universiteit of hogeschool. Is dat 10.000 of moet het getal hoger of lager liggen? Kan dit getal misschien voor de verschillende universiteiten uiteenlopend zijn al naar hun structuur en doelstelling?

En wanneer men zich voorlopig tot uitbreiding wil bepalen, kan men dan niet zeggen waar vermoedelijk de eerstvolgende universiteit zal moeten komen? Waarom kan nu reeds gezegd worden dat de derde Technische Hogeschool in de buurt van Amsterdam moet komen en waarom tegelijkertijd wat de universiteiten betreft zo evasief gedaan ten opzichte van de aspiraties van Rotterdam?

Is de Minister dan blind voor de ontwikkeling, die in de omgeving van Rotterdam gaande is? De infrastructuur, die langs de Nieuwe Waterweg in gereedheid wordt gebracht, wordt toch gemaakt in het vertrouwen en de verwachting, dat zij ten behoeve van de industrialisatie van dit gebied zal worden gebruikt? Het zal misschien wat langzamer gaan dan werd verwacht, maar uiteindelijk zal toch de gunstige ligging van dit gebied beslissend zijn. Uiteindelijk zal het aantal mensen, dat in dit gebied komt te wonen aanzienlijk groter zijn dan thans het geval is, al kan men het als men let op de huidige gang van zaken misschien nauwelijks geloven. En het is toch ook niet helemaal ondenkbaar, dat er voor dit gebied nog eens een bestuursorganisatie zal komen, die op deze ontwikkeling is afgestemd en waarin het zich als eenheid kan manifesteren?

Wordt het dan niet tijd te erkennen, dat, wanneer er een nieuwe universiteit gesticht moet worden, dit gebied daarvoor in de eerste plaats aangewezen is? Of is de Minister bang dat hij, wanneer hij dit zou zeggen, zich de verwijten van andere delen des lands op de hals zou halen en hult

hij zich daarom in stilzwijgen? Of gelooft de Minister in zijn hart toch nog dat men de bevolkingsconcentratie in het westen kan corrigeren door elders een universiteit te stichten?

Bremen beroept er zich op, dat het als havenstad en als zwaartepunt van het bedrijfsleven de centrale plaats van Noord-West-Duitsland is en dat het over culturele en wetenschappelijke instituten en grote klinieken beschikt. Het is een stad met wereldwijde betrekkingen. Het acht zich geroepen omdat de student van tegenwoordig in de gelegenheid moet zijn de moderne maatschappij te leren kennen. Geldt dit niet evenzeer voor Rotterdam?

Geautomatiseerde verkoop

De eerste verkoopautomaten werden ruim 75 jaar geleden op Engelse stations geïnstalleerd; zij stelden het publiek in staat door middel van een eenvoudige handgreep in het bezit te komen van postkaarten en schrijfpapier. Thans wordt in Engeland met 200.000 automaten een omzet gehaald van £ 20 mln. Naar verwachting zal de omzet in 1980 zijn gestegen tot £ 100 mln.

Het assortiment der artikelen, dat per automaat wordt verkocht, werd in de loop der jaren belangrijk uitgebreid; thans behoren chocolade, koffie, thee en sigaretten tot de meest verkochte goederen. Vooral die automaten, welke warme en koude dranken leveren, zijn zeer in trek. Volgens „The Financial Times” van 30 januari jl. steeg het aantal melkautomaten in 3 jaar tijd van ca. 500 stuks tot ca. 4.000 stuks. Ongeveer 1/3 hiervan werd in fabriekskantines geïnstalleerd. De warme zomer van 1959 en de propaganda voor een groter melkverbruik hebben deze groei ongetwijfeld gestimuleerd.

Gedurende vele jaren waren de automaten in hoofdzaak bestemd om het publiek in staat te stellen zich buiten de winkelluren bepaalde artikelen aan te schaffen. Later ontdekte men dat zij belangrijk arbeidsbesparend konden werken en werden zij vooral daar geplaatst waar in een korte tijd veel moest worden omgezet. Wordt van hun diensten echter een zeer groot gebruik gemaakt, dan is inschakeling van de mens — voor bijvullen en geldwisselen — wederom nodig. Ook die apparaten die artikelen bevatten, welke snel aan bederf onderhevig zijn, eisen meer aandacht dan bijv. sigarettenautomaten.

Ook wat de technische constructie van de verkoopautomaten betreft, heeft zich een wijziging voltrokken. Het aandeel van de zgn. „indoor”-apparaten, die een ingewikkelder constructie hebben, wordt steeds groter. Door deze verfijning van de structuur der verkoopautomaten wordt van de fabrikant of van de installateur een grote mate van reparatieservice gevergd. De apparaten worden immers bediend door personen die hiervoor geen speciale opleiding hebben gehad. Het gevaar voor beschadiging is dus groot.

En waarom zouden wij het in ons land ook niet wagen om naast de bestaande universiteiten een universiteit van een nieuw type in het leven te roepen? Dit is wat Rotterdam van de aanvang af voor ogen heeft gestaan, waarbij ook aan een avonduniversiteit werd gedacht. Als dat in ons gecentraliseerde stelsel niet meer mogelijk is pleit dat niet voor dat stelsel. Waarom zou er voor proefnemingen als in het rapport van Dr. Rothe aanbevolen in ons land geen plaats zijn? Zeker, er zijn dingen bij die tegen onze traditie ingaan en die ik ook zelf niet zonder meer zou willen verdedigen, maar waarom zouden zaken waar wij vreemd tegenover staan ook niet eens geprobeerd kunnen worden? Of is bij ons de uniformiteit beslissend en kan alleen dat gebeuren, waar de Minister het persoonlijk mee eens is?

Zelf heb ik er oog voor dat het een voordeel kan zijn niet in de eigen vertrouwde omgeving te studeren en dat een kleine universiteitsstad aantrekkelijkheden heeft, maar waarom zou men er geen rekening mee houden dat er anderen zijn, die daarover anders denken of moeten denken? En wat de campus-gedachte betreft, ik weet dat deze tegen onze tradities ingaat, maar zou het niet kunnen zijn dat onze tegenzin daartegen op vooroordelen berust? En als er studenten zijn, die met de toepassing ervan gediend zouden zijn, mag men hen dat dan onthouden? Bovendien, is een pluriforme organisatie van het wetenschappelijk onderwijs niet te verkiezen boven een uniforme?

Ik ben er beducht voor, dat wij weer de lijn van de geringste weerstand gaan volgen in die zin, dat de voorstellen met betrekking tot de tweede Technische Hogeschool en de juridische faculteiten worden behandeld en aanvaard en dat de behandeling van de nota naar later wordt verschoven. Dat betekent in feite, dat de nota wordt aanvaard zonder dat zij in behandeling komt. Logisch en bevredigend is alleen dat de nota en de daarop berustende wetsontwerpen tegelijk in behandeling komen.

Hoe verkeerdt een gesplitste behandeling is leert het voorbeeld van Rotterdam. Wordt het wetsontwerp aanvaard dan krijgt de Economische Hoogeschool een juridische faculteit, maar blijft onbeslist wat er te Rotterdam in de toekomst moet gebeuren. Intussen worden de nieuwe bouwplannen van de Hoogeschool uitgevoerd. Komt er dan later te Rotterdam nog eens een medische faculteit op grond van de overweging dat in de Stichting Klinisch Hoger Onderwijs een aanzet daarvan aanwezig is, dan moeten ook daarvoor weer afzonderlijke voorzieningen worden getroffen. En wordt dit alles nog weer later tot een volledige universiteit uitgebreid, dan krijgt men een versnipperd geheel, terwijl het nu misschien nog mogelijk zou zijn een plan met meer samenhang te ontwerpen? Men kan van het gemeentebestuur van Rotterdam toch niet verlangen, dat het rekening gaat houden met mogelijkheden waarover de Regering en de volksvertegenwoordiging zich niet wensen uit te spreken?

Ik moet eerlijk bekennen mij niet de illusie te maken met een artikel als dit de ontwikkeling, die aan de gang is, nog te kunnen keren. Het leek mij echter toch nuttig aan de hand van het voorbeeld van Bremen te laten zien, dat het ook anders kan. Degenen, die de beslissingen in handen hebben dienen toch in elk geval te weten welke verantwoordelijkheden zij op zich nemen. Zaken als deze leven niet voor de grote massa en zij spelen geen rol in de politieke strijd, maar zij zijn niettemin voor een volk belangrijk.

Rotterdam.

Mr. G. E. VAN WALSUM

De vijf punten van Kopenhagen

De Internationale Kamer van Koophandel heeft haar XVIIIe tweejaarlijkse Congres, dat van 22 tot 27 mei jl. in Kopenhagen werd gehouden, gewijd aan de betekenis van het particuliere bedrijfsleven voor de economische ontwikkeling. Dit thema was gekozen omdat in de publieke opinie de economische ontwikkeling der achtergebleven gebieden veelal te uitsluitend wordt gezien als een kwestie van Wereldbankleningen en vijfjarenplannen. Zonder de betekenis van intergouvernementele financiële hulp en stelselmatige economische politiek te ontkennen, heeft de Internationale Kamer van Koophandel toch in het licht willen stellen dat het particuliere bedrijfsleven bij de economische ontwikkeling een belangrijke en in sommige opzichten zelfs onmisbare rol speelt. Dat deze rol niet altijd voldoende erkenning vindt vloeit gedeeltelijk voort uit het verleden. Landen die zich na een periode van koloniale overheersing zelfstandig hebben gemaakt erkennen niet gemakkelijk, dat het buitenlandse bedrijfsleven tijdens deze periode belangrijk heeft bijgedragen tot de verheffing van het welvaartspeil. Hun afkeer van het verleden leidt er dikwijls toe, dat zij ook voor de toekomst van het vrij functioneren van het particuliere bedrijfsleven, voor zover dit van buitenlandse oorsprong is, geen al te gunstige verwachtingen hebben. Het inheemse bedrijfsleven mag zich evenmin in de onverdeelde sympathie van de nieuwe regeringen verheugen, omdat er terecht of ten onrechte een extreem winstbejag aan wordt toegeschreven, alsmede een zekere vereenzelviging met de semi-feodale structuur en de grote maatschappelijke ongelijkheid waartegen de nieuwe regeerders de strijd hebben aangebonden.

Hoewel al deze gedachtenassociaties begrijpelijk zijn, schuilt er toch een groot gevaar in het miskennen van de rol die het particuliere bedrijfsleven in de economische groei van de ontwikkelingslanden speelt en nog zal kunnen spelen. Het wezen van de economische ontwikkeling is namelijk het mobiliseren van latente hulpbronnen en menselijke bekwaamheden teneinde tot een belangrijke stijging van de maatschappelijke voortbrenging te komen. Voor een verbetering van de levensstandaard is het essentieel dat de totale produktie sneller stijgt dan de bevolking, hetgeen bij de „bevolkingsexplosie” die voor de rest van deze eeuw wordt verwacht geen geringe taak is. De demografen verwachten dat tegen het jaar 2000 de wereldbevolking van drie tot meer dan zes miljard mensen zal zijn gestegen; ruim $\frac{4}{5}$ daarvan zal dan gevestigd zijn in Azië (zonder de U.S.S.R.), Afrika en Latijns Amerika. Wanneer men dan bovendien nog rekening houdt met de geweldig gestegen welvaartsverwachtingen, die door de bewoners dezer continenten reeds thans worden gekoesterd, beseft men hoezeer een inspanning van alle krachten nodig is om het menselijke en materiële potentieel van onze aarde zo snel mogelijk te activeren. Het zou onzinnig zijn te menen, dat dit met internationale hulp, Wereldbankleningen en ambtelijke apparaten alleen te bereiken is.

Afgezien van deze pragmatische instelling heeft het particuliere bedrijfsleven er ook wel recht op, dat de wereldopinie een beter begrip krijgt voor het belangrijke

werk dat door grotere en kleinere ondernemingen in alle delen van de vrije wereld wordt verricht. De feitelijke stijging van het welvaartspeil, die tot op dit moment heeft plaats gevonden, en de economische malaise, die ontstaat wanneer deze rusteloze activiteit door politieke storingen wordt onderbroken, vormen er het bewijs van.

In het verleden zijn de uitlatingen van de Internationale Kamer van Koophandel weleens met een zeker schouderophalen ontvangen, omdat het ondernemersstandpunt er à outrance in werd verdedigd en het begrip voor de rol van de economische regeringspolitiek, laat staan van de arbeidersvakbeweging, er wel eens in ontbrak. Het Congres van Kopenhagen heeft getoond, dat er in dit opzicht in het denken van de ondernemers wel iets aan het veranderen is. De rede van de heer Philippe de Seynes, secretaris-generaal voor economische en sociale aangelegenheden van de Verenigde Naties, die zeer sterk het belang onderstreepte van een krachtig en stelselmatig regeringsbeleid en die waarschuwde voor een al te negatieve instelling tegenover regeringen die zich „socialistisch” noemen (zoals die van India), vond geen slecht onthaal. Dit was ook begrijpelijk, omdat De Seynes aantoonde hoe regeringspolitiek en particulier initiatief hand in hand moesten gaan om de dynamiek der economische ontwikkeling op gang te brengen en te houden. Het aantal sprekers, dat het belang van het particuliere bedrijfsleven in het licht stelde en met voorbeelden staafde, was natuurlijk veel groter maar de eerste conclusie van het Congres vormde toch een evenwichtige neerslag van de verschillende argumenten. Ik geef deze en volgende conclusies hier weer in de oorspronkelijke Engelse tekst om ieder subjectief element dat in de vertaling zou kunnen liggen te vermijden.

1. Co-operation and trust between government and private enterprise is essential. Private enterprise needs strong, stable, government to provide the economic and legal framework within which it can create, achieve and make its maximum contribution to an improved standard of living. Government needs the initiative, skills, and experience of private enterprise to meet the rising tide of expectations; moreover, business supplies a most valuable source of public revenue. In guiding the economy, government should encourage and stimulate private enterprise — not inhibit individual initiative.

De laatste zin van deze conclusie houdt natuurlijk enige kritiek in op de gebruikelijke neiging van alle beginnende regeringen om zoveel mogelijk economische activiteiten aan een vergunningsstelsel te binden. Ieder die weleens in minderontwikkelde gebieden heeft gewerkt weet, hoe lang en moeizaam de weg is die veelal moet worden afgelegd voor het verkrijgen van ook de meest voor de hand liggende vergunningen.

Wil men meer begrip wekken voor de rol van de particuliere onderneming dan kan men natuurlijk niet met al te grote algemeenheden volstaan en zal men enigszins moeten waar maken, wat de specifieke verdiensten en mogelijkheden van die onderneming zijn. Aan de andere kant bood de poging om in vijf korte punten een zekere boodschap tot de wereld te richten ook niet de mogelijkheid om lange betogen te houden.

.. De tweede conclusie beoogt een bondige formulering

te zijn van wat de ondernemers voelen als hun specifieke bijdrage tot de economische ontwikkeling.

2. Specific merits of private enterprise are its quick appraisal of needs, willingness to take risks, adaptability to change and flexibility in methods. It is the chief source of skills and techniques for the less-developed areas. It is the training ground for managerial and technical abilities without which economic development is impossible. Its experience and achievements attract private capital. Thus, private enterprise is a powerful non-political agent for expanding and using efficiently the world's resources to provide what people want most.

Ook deze conclusie spreekt voor zichzelf. Tijdens het Congres werd er terecht de aandacht op gevestigd dat ook regeringsdiensten en departementen voor de uitvoering van hun plannen veelal een beroep doen op technici en leidende functionarissen die hetzij van het bedrijfsleven worden geleend hetzij in het bedrijfsleven hun opleiding en ervaring hebben gekregen. Vooral de internationale ondernemingen vormen een waardevol instrument voor het overbrengen van de in het Westen reeds beschikbare kennis en ervaring naar niet-Westerse gebieden. Krachtige en principiële voorstanders van de markteconomie lieten uiteraard niet na te betogen, dat het niet begonnen is om de vergroting van de maatschappelijke voortbrenging in het algemeen, maar om het produceren van goederen en diensten waarnaar een koopkrachtige vraag bestaat. Dat dit alleen mogelijk is wanneer zekere fundamentele voorzieningen, die niet altijd rechtstreeks rendabel zijn, aanwezig zijn werd wel erkend. Gewaarschuwd werd echter vooral tegen de verspilling van kostbare schaarse middelen die ontstaat wanneer men de voortbrengingsplannen al te zeer laat beïnvloeden door vooropgezette ideeën in plaats van door de mogelijkheden die de markt biedt. Op de vraag, hoe men werkelijk bestaande consumptiebehoeften, die door gebrek aan inkomen op de markt niet tot uitdrukking kunnen komen, door inkomensvorming — eventueel door herverdeling van inkomen — omzet in koopkrachtige vraag, werd op het Congres weinig ingegaan. Het was dan ook een bijeenkomst van zakenlieden, niet van econومیsten.

De derde conclusie steunt op een algemene erkenning van het feit dat de ontwikkeling van inheemse leiders en technici een sleutelprobleem van de economische groei is. Deze conclusie luidt als volgt:

3. A key problem of the developing countries is the scarcity of domestic technical and managerial skills. Individually and through their national and international associations, businessmen can help to solve this problem by training and educational programs and by working to create a pool of competent managerial talent.

De vorming van algemeen leidende en technisch bekwame functionarissen kan natuurlijk nooit de uitsluitende taak van het bedrijfsleven zijn. Men kan dergelijke mensen niet uit de grond stampen, zeker niet in milieus waar het algemene onderwijsstelsel ontoereikend is. Ook in geestelijk en intellectueel opzicht bestaat de noodzaak van een zekere infrastructuur, waarvan de vorming in eerste instantie een taak is van de regeringen en de gehele burgerij van een land. Waar deze infrastructuur echter bestaat dient het bedrijfsleven volop gelegenheid te geven voor verdere vorming, niet alleen door cursussen maar ook door inheemse functionarissen te brengen op plaatsen, waar zij volledig tot hun recht kunnen komen.

Dit is wel het belangrijkste, maar niet het enige punt waarop in Kopenhagen volledige ooreenstemming bleek te bestaan tussen Westerse en niet-Westerse zakenlieden.

Sprekers uit Pakistan, India, Mexico, Marokko, Ceylon en de Philippijnen lieten geluiden horen, die niet wezenlijk verschilden van de uitingen van Europese en Amerikaanse ondernemingsleiders. Zij stemden ook in met de vierde conclusie, die een grotere mate van samengaan bepleit tussen inheemse en buitenlandse bedrijven in de ontwikkelingsgebieden.

4. Within each country, domestic and foreign businessmen should recognise the identity of their basic interests. They should combine in a vigorous effort to promote a better understanding of the past achievement and future promise of private enterprise in furthering higher living standards for all and in preserving human freedom.

Deze conclusie vormde in zekere zin een echo van de conferentie van Oosterse en Westerse bedrijfslieden, die begin december 1960 in Karachi werd gehouden. Daar bleek reeds duidelijk hoe verkeerd het is dat in deze tijd vaak nog zo'n grote afstand bestaat tussen Europese of Amerikaanse bedrijven en hun organisaties enerzijds en inheemse zakenkringen anderzijds. Temidden van een wereld, waar het politieke element en de totalitaire tendenties zo sterk op de voorgrond treden, is een grotere eenheid van het bedrijfsleven noodzakelijk om de sfeer van vrijheid en zakelijkheid te verdedigen die het nodig heeft om behoorlijk te kunnen functioneren.

De vijfde conclusie drukt uit wat in het begin van dit artikel werd gezegd, namelijk dat men moet trachten de problemen van vandaag te zien in het licht der realiteit en niet in dat van historisch bepaalde ressentimenten en vooroordelen. Dit slaat niet alleen op de verhouding tussen Oost en West, maar binnen elk land ook op de samenwerking en het vertrouwen die noodzakelijk zijn tussen het bedrijfsleven en de overheid en tussen werkgevers en werknemers.

5. The urgency of the world situation is such that management and workers, business and governments, should clear their minds of out-dated prejudices and slogans and face the realities of today. The Congress is confident that a new spirit of common endeavour can be created and that therein lies the best hope for the future well-being of mankind.

Het is duidelijk dat in deze conclusie geen geringe opgaaf wordt gesteld. Zelfs in de landen, waar de ondernemingswijze produktie tot een zekere rijpheid is gekomen, ontbreekt het nog geenszins aan holle leuzen en verouderde vooroordelen. Hoeveel moeilijker moet het dan niet zijn, in de ontwikkelingslanden met een schone lei te beginnen. Toch is het goed dat de Internationale Kamer van Koophandel deze eis heeft gesteld. Wil men de economische groei werkelijk zo krachtig mogelijk bevorderen, dan moeten overheid en bedrijfsleven elkander wederkerig respecteren en bereid zijn, elkanders activiteiten op hun merites te beoordelen. Hetzelfde geldt voor de verhouding tussen ondernemers en vakbeweging. De bevordering van de economische groei moet de overheersende maatstaf worden, waarnaar alle activiteiten worden beoordeeld. Dit zal van alle betrokkenen een enorme psychische inspanning vereisen. Het is te hopen dat de leiders van het bedrijfsleven, die zichzelf in Kopenhagen deze taak stelden, gehoor zullen vinden in de sferen van politiek en vakbeweging. Op het volgende congres, dat in 1963 in Mexico City zal worden gehouden, zal er gelegenheid zijn om na te gaan, hoever men gevorderd is op de weg naar beter begrip en vruchtbaarder samenwerking.

Rotterdam.

P. KUIN.

Overheidsregelingen voor bezitsvorming

Na in ons vorig artikel „Winstuitkering en bezitsvorming”¹⁾ de winstuitkerings- en bezitsvormingsregelingen bij het Nederlandse bedrijfsleven uitvoerig te hebben besproken, zullen wij thans de overheidsregelingen op dit gebied, t.w. de jeugdspaarwet en de premiespaarregelingen voor de rijks- en gemeente-ambtenaren, uiteenzetten. In een volgend artikel hopen wij dan de beletselen die met het gehele bezitsvormingsbeleid samenhangen aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Jeugdspaarwet.

De Jeugdspaarwet was feitelijk de eerste overheidsmaatregel op bezitsvormingsgebied. Zij is op 1 oktober 1958 in werking getreden. Op 1 oktober 1959 bedroeg het aantal jeugd-spaarovereenkomsten ongeveer 250.000 met een totale inleg van meer dan f. 36 mln., hetgeen een gemiddelde inleg van f. 144 betekent. Dit aantal was op 1 juni 1960 reeds gestegen tot ongeveer 325.000, met een totale inleg van ruim f. 83 mln. Dit wil dus zeggen, dat de gemiddelde inleg was toegenomen tot f. 255.

Het doel van de Jeugdspaarwet is de bevordering van het sparen bij de jongeren, zodat men voor studie of bij het huwelijk over een spaarbedrag de beschikking heeft. Gebleken was namelijk, dat veel jongelui wel een spaarbankboekje bezaten, doch soms jarenlang geen geld bijstortten. Ook was de gemiddelde inleg vrij laag. Daarom is in de bovengenoemde wet bepaald, dat men minimaal per jaar f. 30 op het spaarbankboekje moet storten, terwijl als maximum bedrag waarover premie vergoed wordt f. 200 per jaar is vastgesteld. Eenmaal per jaar mag geld van het boekje worden opgenomen maar niet meer dan het bedrag, dat men in de loop van het betreffende jaar heeft gestort.

Is aan deze voorwaarden voldaan, dan heeft men na zes jaren recht op een belastingvrije premie van 10 pCt. over het ingelegde bedrag plus de rente hierover. Heeft men geen zes jaren gespaard, dan kan men toch recht op premie doen gelden in geval van:

a) huwelijk van de spaarder, indien hij of zij drie jaren heeft gespaard en het geld wordt opgenomen binnen één jaar na de huwelijksdatum;

b) overlijden van één der ouders, mits men één jaar gespaard heeft. Verder moet men binnen één jaar na het overlijden van een der ouders een verzoek indienen om in het genot te worden gesteld van de premie.

Zowel in geval a als b kan men een gedeelte van het saldo van het spaarbankboekje opnemen. Over het opgenomen bedrag ontvangt men dan premie; met het restant wordt doorgespaard. Aan de uitbetaling van de premie zijn verder geen beperkende maatregelen tot besteding voor bepaalde doeleinden verbonden. De door de spaarinstellingen aan de deelnemers betaalde premie wordt vergoed uit 's Rijks Kas, echter slechts voor zover de spaarpremie terecht is uitbetaald.

Tot de spaarinstellingen worden volgens art. 1 van de Jeugdspaarwet gerekend:

1. de Rijkspostspaarbank;
2. de spaarinstellingen, die in afdeling II en IV van het

¹⁾ ²⁾ Winstuitkering en bezitsvorming” door Drs. C. P. d’Haans in „E.-S.B.” van 31 mei 1961.

register der kredietinstellingen, bedoeld in art. 2 van de Wet toezicht kredietwezen, staan ingeschreven;

3. de spaarinstellingen, die hiervoor door de Minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie zijn aangewezen.

Deelname aan deze regeling staat open voor jongeren van 15 tot en met 20 jaar, met uitzondering van oud-militairen, voor wie een leeftijdsgrens van 23 jaar geldt. De spaarovereenkomst loopt af aan het einde van het jaar, waarin de spaarder 29 jaar is geworden.

De Premiespaarregeling Rijksambtenaren.

De Premiespaarregeling Rijksambtenaren is op 1 april 1960 in werking getreden. De regeling geldt voor het gehele burgerlijke en militaire rijkspersoneel, daaronder begrepen het personeel van de rijks- en gemeentepolitie en behoudens enige uitzonderingen ook voor het personeel aan onderwijsinstellingen verbonden. Hiertoe rekent men niet:

1. Hen, die een ambt bekleeden, waarvan de bezoldiging wettelijk geregeld is, zoals de leden van de Raad van State, de rechterlijke macht en de Algemene Rekenkamer.

2. Op wie het Koninklijk Besluit van 18 november 1932, Staatsblad 540, van toepassing is, i.c. de burgemeesters.

3. Arbeidscontractanten bij de P.T.T. wier dienstverband geen doorlopend karakter heeft en wier vaste of gedeeltelijke taak niet minstens 20 uren per week bedraagt (Beschikking van 12 juli 1960 door de Ministers van Verkeer en Waterstaat en Binnenlandse Zaken, hoofdafdeling O.P.Z., afd. Algemene en Juridische Zaken, nr. A. 602/1973).

4. Militairen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht, die niet twee jaren ononderbroken in werkelijke dienst zijn, tenzij zij een verbintenis tot doorlopend vrijwillig verblijf in werkelijke dienst voor onbepaalde tijd of minstens twee jaren hebben gesloten. Daarnaast de zakgeldgenietende militairen van de Koninklijke Landmacht en van de Koninklijke Luchtmacht.

5. Personeel aan onderwijsinstellingen, die minder dan twee jaren onafgebroken bij dezelfde werkgever in tijdelijke dienst werkzaam zijn of geen hoofdbetrekking vervullen. Hieronder verstaat men een dagbetrekking of een combinatie van dagbetrekkingen die meer dan 14 lesuren per week omvat.

Men mag wekelijks of maandelijks met $\frac{1}{10}$ pCt. c.q. $\frac{5}{12}$ pCt. van de pensioengrondslag aan deze regeling deelnemen. Het maximum bedrag wordt daardoor per jaar 5 pCt. van de pensioengrondslag en mag de f. 600 niet overschrijden. Zij wier pensioengrondslag niet meer dan f. 7.200 bedraagt, ontvangen op het door hun gespaarde bedrag een premie van 25 pCt. Voor degenen, wier pensioengrondslag meer dan f. 7.200 is, bedraagt de premie 15 pCt. De te ontvangen premie zal echter per jaar niet meer dan f. 90 bedragen.

Nu zijn er drie mogelijkheden om aan deze regeling deel te nemen:

I. Sparen op een bijzondere spaarrekening.

Periodiek wordt bij de salarisuitbetaling een vast bedrag ingehouden, dat de werknemer wenst te sparen. Deze bedragen worden op een bijzondere spaarrekening ten name van de deelnemer bij een door hem aangewezen

spaarbank, algemene bank, boerenleenbank of postkantoor gestort. Over deze gestorte bedragen ontvangt men een normale rente. Wel moet het in een bepaald jaar gevormde spaarsaldo vier jaren op een bijzondere spaarrekening blijven staan.

II. Besteding van het spaargeld met recht op premie.

Indien aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, heeft men recht op premie als het spaargeld aangewend wordt voor:

1. Verwerving van onroerende zaken.

a. Aankoop van grond.

Hieronder valt ook alles wat aard- of nagelvast aan een erf of gebouw verbonden is en, in het algemeen, alle zodanige voorwerpen welke de eigenaar tot een blijvend gebruik aan zijn onroerende zaken heeft verbonden (de in de artikelen 562 en 563 B.W. vermelde zaken). Als bewijs kan men met de koopakte volstaan.

b. Aankoop van een gebouwde woning.

Voor het bewijs hiervan kan men met de koopakte volstaan. Is in de koopakte tevens kwijting van de koopsom vermeld, dan geldt zij tevens voor betalingsbewijs. Zo niet, dan is ook nog de kwitantie, dat de koopsom voldaan is, noodzakelijk. Wordt een gedeelte van de koopsom gefinancierd door middel van een hypotheek, dan heeft men voor dit betreffende deel geen recht op premie. Wel echter voor de aflossing ervan (zie hiervoor punt 2.).

c. Aankoop van een nog te bouwen woning.

Hiervoor moet men overleggen de koopakte van de grond plus het aannemingscontract. De op de aannemsom verrichte betalingen zal men steeds met kwitanties moeten aantonen.

d. Aankoop van een woning waarvan de grond geen eigendom is.

Noodzakelijk is een titel, dat de woning eigendom wordt. Dit kan door middel van een akte tot vestiging van het recht van erfpacht of van het recht van opstal.

e. Aankoop van een appartement.

Volgens art. 638a B.W. moet onder een appartement worden verstaan een aandeel in een gebouw met toebehoren, zomede in de daarbij behorende grond met toebehoren, in welk aandeel is begrepen het recht op uitsluitend gebruik van een bepaald gedeelte van het gebouw, dat blijkens zijn inrichting bestemd is om als afzonderlijk geheel te worden gebruikt. De koopakte zal ook hier moeten worden overgelegd. Deze is soms geïncorporeerd in de zgn. akte van splitsing. Hieronder verstaat art. 638b B.W. een akte waaruit blijkt, dat de eigendom van een gebouw in meer dan een deel gesplitst wordt, welke delen bestemd zijn om als afzonderlijk geheel te worden gebruikt. Voor kwijting van de koopsom geldt hetzelfde als onder punt b. is gezegd.

f. Lidmaatschap van een coöperatieve vereniging ter gezamenlijke bewoning van een gebouw.

Hierbij blijft de eigendom van het gehele gebouw berusten bij de vereniging. Lidmaatschapspapieren kunnen als bewijsmateriaal dienen.

g. Onroerende rechten.

Volgens art. 564 B.W. „zijn almede onroerende zaken de navolgende regten (c.c. 526):

1. het vruchtgebruik en gebruik van onroerende zaken (B.W. 803 v., 865 v.);
2. de erfdienstbaarheden (B.W. 721 v.);
3. het regt van opstal (B.W. 758 v.);

4. het erfpachtsregt (B.W. 767 v.);

5. grondrenten, hetzij in geld of in natura verschuldigd (B.W. 784 v.);

6. vervallen (Tiendwet van 16 juli 1907, S. 222);

7. het regt van beklemming (B.W. 1654);

8. de regtsvorderingen, dienende om onroerende zaken terug te eischen of te doen leveren (B.W. 629, 1271 v., 1510 v.)”.

Als bewijsmateriaal geldt de akte, waarbij de rechten worden verkregen en, zo geen kwijting daarin wordt verleend, tevens de betalingsbescheiden.

h. Transportkosten.

Hieronder zijn begrepen de kosten die bij de aankoop van een onroerend goed moeten worden voldaan, zoals de overdrachtskosten, makelaarscourtage e.d. Van deze uitgaven moeten de kwitanties worden overgelegd.

2. Aflossing van hypotheken.

Wil men voor toekenning van premie in aanmerking komen, dan moet de lening bestemd zijn voor aankoop van onroerende goederen die onder punt 1 vermeld zijn, waarbij een hypothecair recht verleend wordt, dat moet rusten op de verworven onroerende zaken. Benodigd is de akte, waaruit de titel van verwerving van het onroerende goed blijkt en het betalingsbewijs van de aflossing in het betreffende jaar. Voor de eigenaar van een appartement, die in de aflossing van de hypotheek op het gehele gebouw moet bijdragen, geldt dezelfde regeling.

3. Aanschaffingen ter gelegenheid van het huwelijk van de spaarder.

Alleen de uitgaven bij het huwelijk van de belanghebbende komen voor premie in aanmerking. Volgens art. 7, lid 1c, moeten de bedragen van de bijzondere spaarrekening worden opgenomen van één jaar voor tot drie maanden na de huwelijksdag. Het trouwboekje of een uittreksel uit het huwelijksregister kan als bewijsstuk dienen.

4. Woningverbetering.

Zuivere onderhoudswerken of vernieuwing van wat reeds aanwezig is, worden hiertoe niet gerekend. Wel kunnen de onderhoudswerken, die uit de toegepaste verbeteringen noodzakelijk voortvloeien, voor het vereiste minimum bedrag van f. 500 in aanmerking komen. De verbeteringen aan het onroerende goed kunnen met de in bezit zijnde rekeningen worden aangetoond.

5. Premiën voor levensverzekeringen e.d.

Onder overeenkomsten van levensverzekering verstaat art. 1a van de Wet op het levensverzekeringsbedrijf de overeenkomsten tot het doen van geldelijke uitkeringen tegen genot van premie en in verband met het leven of dood van de mens, met dien verstande, dat overeenkomsten van ongevallenverzekering niet als overeenkomsten van levensverzekering worden beschouwd. Volgens de Memorie van Antwoord bij deze wet rekent men hiertoe ook de overeenkomsten afgesloten door de spaarkassen. De overeenkomst moet wel door de belanghebbende zelf afgesloten zijn, dit wil zeggen, dat de belanghebbende in de overeenkomst partij en dus de premieplichtige zal zijn en de verzekering op zijn of haar leven, echtgenote of kinderen (voor wie hij op 1 januari van het jaar waarin de premie voldaan wordt kinder aftrek bij de heffing voor de loonbelasting geniet) afgesloten is. Daarnaast moet de over-

eenkomst anders dan voor de duur van ten hoogste vijf jaren gesloten zijn en de premie per polis per jaar meer dan f. 25 bedragen. Tenslotte mag de polis niet tot zekerheid overgedragen of bezwaard zijn. Als bewijsstuk mag volstaan worden met een door de verzekeringsmaatschappijen afgegeven verklaring, dat het contract voldoet aan de eisen die in art. 7, lid 1e, van de premiespaarregeling worden gesteld. Deze verklaringen behoeven niet gezegd te zijn.

6. Studiekosten ten behoeve van de spaarder, zijn echtgenote of zijn kind (eren).

De studie moet als algemene vooropleiding, vak of beroep gelden, minstens negen maanden duren, een examen ten doel hebben en niet betaald worden uit bijdragen van rechtspersoonlijkheid bezittende lichamen. Voor studies aan bepaalde onderwijsinstellingen gelden vastgestelde bedragen, waarbij men de gemaakte kosten niet behoeft aan te tonen. Dit moet men wel doen, indien het voor de bepaalde onderwijsinstelling vastgestelde bedrag beneden het maximum van f. 600 blijft en de jaarlijkse uitgaven dit voor de onderwijsinstelling vastgestelde bedrag overschrijden.

7. Effecten.

Men moet de effecten vier jaren in bezit houden alvorens voor premie in aanmerking te komen. Vervanging van de effecten is toegestaan, mits de aankoop van de nieuwe stukken binnen zes maanden na verkoop van de oude plaatsvindt.

III. Periodieke betalingen met recht op premie.

Wanneer men rechtstreeks uitgaven doet voor, of zich van bestaande financiële verplichtingen kwijt inzake, de onder II genoemde vormen en van tevoren deze betalingen heeft aangekondigd, kan men eveneens in aanmerking komen voor de premie.

Wat het aantal deelnemers aan de Premiespaarregeling Rijksambtenaren betreft kunnen wij verwijzen naar de bij het voorlopig verslag van de Tweede Kamer over hoofdstuk V van de Rijksbegroting (Binnenlandse Zaken) gevoegde vraag 35: Welke zijn de resultaten van de spaarregeling voor de rijksambtenaren? Welk percentage van het totale aantal ambtenaren neemt daaraan deel? In de bijbehorende Memorie van Antwoord lezen wij dan, dat op 1 juli 1960, d.w.z. vier maanden na de datum van inwerkingtreding van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, zich reeds ruim een derde van de rijksambtenaren voor deelneming aan deze regeling had aangemeld. Aangenomen mag worden, dat ongeveer de helft van alle deelgerechtigden tot deelneming zal overgaan. Van de ambtenaren met een pensioengrondslag beneden f. 7.200 nam per 1 juli 1960 rond 32 pCt. aan de spaarregeling deel; van die met een pensioengrondslag van meer dan f. 7.200 ongeveer 38½ pCt.

Vraag 36 in genoemd voorlopig verslag luidt: Zijn reeds mededelingen te doen over de administratiekosten, welke de uitvoering van de ambtenarenspaarregeling met zich brengt en zal brengen? Hierop luidde het antwoord, dat het niet mogelijk is aan te geven welke kosten aan de uitvoering der spaarregeling verbonden zullen zijn. Geraamd wordt, dat deze 5 à 10 pCt. van de premiekosten zullen belopen, zulks naar analogie van schattingen uit het be-

Wilt u iets **extra's**
doen voor uw personeel

zonder het loonbeleid te doorkruisen?

dat kan!

Oriënteer u over de aantrekkelijke mogelijkheden inzake bezitsvorming door aanschaffing van de losbladige uitgave:

Regelingen bezitsvorming

onder redactie van Drs. J. W. Jager en Mr. J. van Dooijeweert.

Deze bundel geeft o.m. duidelijke, aan de praktijk van kleine, middelgrote en grote bedrijven ontleende voorbeelden van bedrijfspremiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen. Verder vindt u er belangrijke aanwijzingen in voor samenstelling van bezitsvormingsregelingen, alles m.b.t. de Jeugdspaarwet en alle voor de uitvoering noodzakelijke informatie.

Bepaal zelf welke spaarregeling voor uw bedrijf is aangewezen. Maar doe het nu, nu rondom de bezitsvorming een gunstig klimaat heerst.

Prijs f 14,75. Aanvullingen ontvangt u bij abonnement.

N. Samsom n.v. uitgever Alphen a/d Rijn

Ook verkrijgbaar via de boekhandel

(advertentie)

drijfsleven. De kosten laten zich te minder op een concreet bedrag bepalen nu de spaarregeling eerst korte tijd van kracht is en de beginperiode bijzondere incidentele werkzaamheden met zich bracht.

In vraag 37 wordt nog gesteld: Heeft het beraad over de vraag, of het aanbeveling verdient ook degenen, wier bezoldiging bij de wet geregeld wordt, onder de werking van een premiespaarregeling te brengen, al enig resultaat opleverd? Antwoord: het in deze vraag bedoelde beraad heeft tot de conclusie geleid, dat het wenselijk is de Premiespaarregeling Rijksambtenaren van toepassing te verklaren op degenen, wier bezoldiging bij de wet wordt geregeld.

Regelingen voor lagere publiekrechtelijke lichamen.

Wat de lagere publiekrechtelijke lichamen betreft, hiervan hadden op 27 oktober 1959 zeven provincies en 181 gemeenten een premiespaarregeling ingevoerd. Op 30 juni 1960 waren deze cijfers resp. 10 en 510, aldus de Minister-President, tevens Minister van Algemene Zaken, in de Memorie van Toelichting bij hoofdstuk IIA (Departement van Algemene Zaken) van de Rijksbegroting 1961. Bovendien heeft de Minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie gezegd, dat naar coördinatie tussen de rijksregeling en de regelingen van de lagere publiekrechtelijke lichamen zal worden gestreefd. Hierbij moet vooral gedacht worden aan de termijn gedurende welke de spaarsaldi uit moeten staan willen zij voor de premie in aanmerking komen en aan de begrenzing van de bestedingsobjecten.

's-Gravenhage, Drs. C. P. d'HAANS.

Europa-bladwijzer

No. 12b

Sinds door de Commissie bij de Raad van Ministers een Memorandum is ingediend, waarin voorgesteld wordt de concurrentieregels van het Verdrag op de sector vervoer toepasselijk te verklaren, staat deze sector weer in het centrum van de belangstelling.

In „l'Européen" (maart 1961) zijn beschouwingen opgenomen van *M. G. Krauss* over de grondslagen van een gemeenschappelijke vervoerpolitiek (E.E.G.-standpunt) en van *Dr. A. Heimes* en *E. Müller-Hermann* met de Duitse visie op deze problemen. Het april-nummer zal de Franse ideeën hierover bevatten.

„Het marginalisme als basis voor de prijsvorming in het vervoerswezen; een analyse", door *Prof. Dr. C. J. Oort* (Rotterdam, 1960, 93 blz.), beoogt zowel uit theoretisch als uit praktisch gezichtspunt een fundering te geven aan de te volgen gemeenschappelijke vervoerpolitiek in de E.E.G. Als theoretisch fundament dient het marginalisme op grond van de optimale allocatie der productiefactoren.

Dit wordt aangevuld door de integrale beschouwingswijze — door Oort het rentabiliteitsvereiste genoemd — in gevallen van verminderde (meer)kosten. Deze integrale visie vindt haar basis in het herinvesteringscriterium.

Doordat het Franse systeem uitgaat van de marginale kosten op lange termijn (coût de développement des installations), wenst men ook een prijszetting op lange termijn (blz. 57) en dienovereenkomstig publicatieplicht, waarvan het voordeel is het „doorzichtig" maken van de markt en een stabiliteit van de prijzen.

Uit een oogpunt van optimale allocatie is prijsstabiliteit ongewenst en voor het „doorzichtig" maken van de markt zijn nog andere wegen begaanbaar, die naar het Verdrag van Rome leiden, aldus de schrijver.

Overheidsingrijpen acht Prof. Oort slechts noodzakelijk om extremen te voorkomen. Zelfs voor het spoorwegvervoer acht hij dit niet nodig, mits men deze bedrijfstak geen plichten oplegt (bijv. exploitatie van onrendabele lijnen) of bepaalde middelen van commerciële politiek onthoudt, bijv. differentiatie van vervoersprijzen naar traject, tijd en richting van het vervoer, aard van het te vervoeren goed en de mate van concurrentie. Dit laatste komt tot uiting in de hoogte van de vraag- en de substitutie-elasticiteit.

Het begrip „Service Public" („Verkeer" van 1961, no. 1, blz. 3-16), door *Mej. Mr. O. G. Gerbers* besproken, blijkt voor Frankrijk een andere inhoud te hebben dan voor Nederland en Duitsland. Eigenlijk is dit artikel dan ook een beschrijving van de premissen, waarvan Prof. Oort uitgaat in zijn bovenvermelde studie, waarin de verschillende systemen voor het bereiken van een evenwichtige situatie in het binnenland worden besproken.

In de „Revue du Marché Commun" (januari 1961, blz. 5 en 6) somt *Saint Just* de moeilijkheden van een gemeenschappelijke vervoerpolitiek op en waarschuwt tegen een „liberale" houding bij de oplossing van het vervoersprobleem, alsmede tegen een te grote voortvarendheid hiermede.

Degene die een overzicht wil verkrijgen van de inhoud en betekenis van de Verordeningen 3 en 4 inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers, kan vinden wat hij zoekt in de nummers van december 1960 en januari 1961

van het Sociaal Maandblad Arbeid, waarin achtereenvolgens *Mr. W. de Valk* en *Mr. A. C. van de Ven* deze verordeningen nader onder de loep nemen. De materiële inhoud van de verordeningen is in feite ontleend aan het Europees Verdrag inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers, dat op 9 december 1957 tussen de lidstaten van de E.G.K.S. werd gesloten, doch het belang van de verordeningen is vooral, dat hier sprake is, volgens de schrijvers, van supranationaal recht. *Mr. Van de Ven* bespreekt enige interpretatievraagstukken, die in de Administratieve Commissie zijn behandeld. Deze heeft geen overeenstemming bereikt over de vraag, of Verordening 3 ook van toepassing kan zijn op niet-emigrerende werknemers. In de Verordening zelf wordt namelijk slechts over werknemers gesproken, maar het Verdrag en ook de considerans van de Verordening beperkt zich tot migrerende werknemers.

J. David bespreekt in „Personnes âgées et économies européennes" (Revue du Marché Commun, no. 33, februari 1961, blz. 69-74) het probleem van de veroudering van de bevolking. De sociale en economische gevolgen van de toeneming van de gemiddelde levensduur, via de bedrijvigheid en de internationale inkomstenverdeling, zijn belangrijke problemen in West-Europa. De schrijver denkt aan een „tweede carrière vanaf omstreeks het 50e tot het 70e levensjaar".

Het speciale nummer van de „Chroniques de la Communauté" van juni 1960 is geheel gewijd aan het wetenschappelijk onderzoek in de overzeese gebiedsdelen. Dit betreft vooral onderzoek op het gebied van de verbetering van de hygiënische toestand der bevolking, van agrarisch onderzoek, gericht op produktiviteitsverbetering en op het onderwijs.

Voor liefhebbers van cijfers wordt hierbij gewezen op een bespreking van het rapport van het Bureau Statistiek der Europese Gemeenschappen over de reële inkomens van E.G.K.S.-arbeiders 1954-1958 (in „Onderneming", orgaan van het Centraal Sociaal Werkgevers Verbond, 4 februari 1961, blz. 97-101). In deze bespreking gaat het hoofdzakelijk om de berekeningsmethode en enkele uitkomsten.

„Gold and the dollar-crisis" (New Haven, 1960, 195 blz.) van *Robert Triffin* geeft een toekomstvisie op het probleem van de internationale liquiditeiten. Hoewel dit probleem in zijn algemeenheid niet typisch in de Europa-rubriek thuishoort, hebben wij het hier wel ondergebracht omdat Prof. Triffin zowel aan de O.E.E.C. (waarschijnlijk dus tevens aan de O.E.S.O.) als aan de E.E.G. een taak toedenkt (blz. 71).

De moeilijkheden in de sector der internationale liquiditeiten worden z.i. veroorzaakt door het gebruik van nationale valuta als internationale reserves. Vooral bij een toenemende wereldhandel kan dit in de landen, wier valuta als internationale liquiditeiten worden gebruikt, een te grote druk op de monetaire reserves veroorzaken, met alle nadelige gevolgen van dien. Dit systeem werkt voor die landen als een „built-in destabilizer".

De grondgedachte van de schrijver is dan ook „internationalization" van dat deel der mondiale internationale reserves, dat gebruikt wordt voor het externe betalingsverkeer.

In deel 2, hoofdstuk 5 (blz. 121-130) wordt dit criterium getoetst aan de regionale monetaire samenwerking in het kader van de O.E.E.C. De overgang van de E.B.U. naar de E.M.O. voelt Triffin als een schrede terug, aangezien van het stelsel van verrekening in internationale E.B.U.-eenheden wordt overgegaan naar een systeem, waarbij in internationale valuta wordt afgerekend. Door het niet tot stand komen van een ruime Europese samenwerking in een grote vrijhandelszone acht Prof. Triffin ook op dit gebied een verdergaande samenwerking, bijv. naar een Europees Clearing Instituut, thans niet realiseerbaar.

In hoofdstuk 6 (blz. 131-144) komt de monetaire integratie in de E.E.G. aan de orde. De huidige regels, in hoofdzaak escape-clausules voor ernstige onevenwichtigheden, acht Triffin onvoldoende. Zij dienen te worden aangevuld, beter nog vervangen, door een stelsel van wederkerige kredietverleningen en gemeenschappelijke monetaire politiek.

In dit stelsel ware een E.E.G.-fonds te creëren, waarmee wij op het grondthema van het boek terugkeren. Succesvol zou de primaire taak van het fonds — ontstaansmedium voor internationale liquiditeiten — aangevuld kunnen worden met andere, op den duur overheersende, taken gericht op monetaire integratie.

Monetaire éénwording wordt als een meer politiek dan economisch probleem beschouwd. Hiervoor ware een systeem toe te passen, waarbij de Centrale Banken van de Zes eenzelfde rol krijgen als de Federal Reserve Banks in Amerika.

Een vergelijkende beschrijving van de geldmarkten in de afzonderlijke E.E.G.-landen, Engeland en de Verenigde Staten levert *G. P. Menais* („Le marché de l'argent a court terme dans la C.E.E. à Londres et à New York”, *Revue du Marché Commun*, december 1960, blz. 431-436).

Opvallend is het verschil van inzichten en gebruikstechnieken op deze markten, terwijl soms eenzelfde monetaire politiek op grond van geheel verschillende uitgangspunten kan worden gevolgd.

C. Doehring wenst in „Koördinierte Europäische Bankenstatistik — eine Aufgabe von heute” (*Europäische Wirtschaft* 1961, blz. 48-49) een gemeenschappelijke bankstatistiek, vooral om de bewegingen op de geldmarkt na te gaan. Daartoe zal van te voren een coördinatie van de verschillende balansposten en balanswaarderingen plaats moeten vinden.

Onder de titel „Le nouveau tarif douanier français” bespreekt *J. Gimon* (*Revue du Marché Commun*, januari 1961, blz. 20-23) de procedure voor het bereiken van het uniforme buitentarief. Het duidelijke overzicht van de heffing van invoerrechten naar de verschillende mogelijkheden van herkomst vormt het meest waardevolle deel van deze bijdrage.

Om nog even in de fiscale sfeer te blijven verwijzen wij gaarne naar het vergelijkend overzicht van „Les systèmes fiscaux des pays membres de la Communauté Economique Européenne” (Brussel, 1960, 107 blz.). Het accent van dit werk valt vooral op de accijnzen en indirecte belastingen.

Uit een beschouwing over Europese beleggingsmaatschappijen (*Europäische Wirtschaft*, 1961, blz. 26-33) door *U. Zinnov* blijkt dat de meeste dezer maatschappijen in Zwitserland gevestigd zijn. De samenstelling der portefeuilles wordt naar diverse gezichtspunten gerangschikt, zoals naar geografische verdeling, naar industriële sectoren en naar onderneming.

Een pleidooi door *R. Piatier* voor het verstrekken van

gezamenlijke financiële steun aan derde landen, in plaats van bilaterale kredietverlening, vinden wij in de reeds vaak vermelde *Revue du Marché Commun* (no. 33, van februari 1961, blz. 65-68).

„Les problèmes de l'Europe” (1960, no. 9/10) geeft in hoofdzaak een verslag over de 6e Ronde Tafel Conferentie, gehouden in Parijs van 27 tot 29 oktober 1960, met als centraal thema de samenwerking met de ontwikkelingsgebieden. Van de besproken rapporten vermelden wij:

R. Lemaignen: „Techniques et modalités de la coopération avec les pays en voie de développement”, blz. 11-16.

A. Lawrence: „La coopération avec les pays en voie de développement”, blz. 21-28.

P.E.P.: „Les marchés de produits tropicaux”, blz. 42-48.

G. Chandler: „Rôle et participation de la libre entreprise dans la coopération avec les pays en voie de développement”, blz. 35-41.

Het „Bulletin Economique et Juridique” (januari 1961) bespreekt de verschillende aspecten en vooruitzichten van Algerije. Na een terugblik op het gunstige jaar 1960, worden de perspectieven van de bevordering van het toerisme, de ontwikkeling van de luchthaven, de werking van de sociale voorzieningen en lonen in 1959, de berichtendienst van de groente- en fruitmarkt en de agrarische situatie bezien.

Het Zwitserse periodiek „Aussenwirtschaft” (september 1960, blz. 1-11) gaat in op de „Brückenschlag E.W.G.-E.F.T.A.” *Dr. Hans Bachmann* wil deze teweegbrengen door een wederzijdse verlaging van buitentarieven met minimaal 50 pCt. De motieven hiertoe ontleent hij ten eerste aan de economische dreiging van de communistische landen, ten tweede aan de voorgestelde oplossingen, zoals aansluiting van de Zes bij de Zeven, die hij niet op de gewenste termijn realiseerbaar acht.

Zijn eigen voorstel acht hij realiseerbaar — mits de uitzonderingspositie van de landbouw in de E.F.T.A. ten dele ondervangen kan worden — omdat daardoor noch de kern van de E.E.G. noch die van de E.F.T.A. wordt aangetast.

In hetzelfde nummer, blz. 11-19, wordt op dit artikel commentaar geleverd door *Dr. Baffi*, directeur-generaal van de Bank van Italië, *Dr. Hallstein*, voorzitter der E.E.G.-Commissie en *Prof. Meimberg* van de Universiteit Frankfurt.

Enige maanden later treffen wij in hetzelfde „Aussenwirtschaft” (1960, no. 4, december 1960, blz. 329-338) *Dr. H. C. Binswangers* „Vorschläge für den Brückenschlag E.W.G.-E.F.T.A. — eine Uebersicht” aan, waarin verschillende voorstellen aan de orde komen.

Achtereenvolgens worden kort besproken: het voorstel van de Low Tariff Club door de Raad van Europa in 1952, aangevuld door het Plan van Straatsburg: de Europese handelsunie, uitgewerkt door *Dr. H. Iglar* en ten dele gebaseerd op een basisovereenkomst, besproken in de Europese Liga voor Economische Samenwerking.

In tweede instantie het plan Berg, het plan Vos, het voorstel Ihlen, het plan Müller-Armack, als combinatie van het ontwerp van de Raad van Europa en het plan Ihlen. Dit laatste heeft *Prof. Nemschak*, enigszins gewijzigd, opnieuw voorgesteld, hetgeen door *H. Rieben* voor Zwitserland wordt ondersteund.

De meest radicale oplossing zou toetreding van de E.F.T.A. tot de E.E.G. zijn. De problemen, die in dit verband rijzen, worden nogmaals besproken.

Een aanduiding hoezeer de „Brückenschlag” in de be-

(advertentie)

langstelling staat is het regelmatig verschijnen van literatuur over dit onderwerp, onder verschillende benamingen. Ook „Europäische Wirtschaft” (1961, blz. 91-93) blijft niet achter en komt met een artikel van *Dr. H. Wagner*, plaatsvervangend voorzitter van de Vereniging der Duitse Industrie: „Hat die Zoll-union eine Chance?”. Naar de mening van de schrijver wèl, aangezien een uitbreiding van de E.E.G. op politieke weerstanden stuit en hij anderszids geen overwegende bezwaren aanwezig acht tegen een gemeenschappelijke handelspolitiek, welke hij als een complement van een douane-unie ziet.

Ook *Dr. W. Fischer* in „Europa Archiv” (1961, no. 5, blz. 105-115) trekt een parallel tussen de Duitse tolunie, de E.E.G. en de E.F.T.A. in zijn artikel: „Der Deutsche Zoll-verein, die Europäische Wirtschaftsgemeinschaft und die Freihandelszone”.

Terwijl de voorstanders van de E.E.G. in economische integratie slechts een middel zien om het doel, politieke integratie, te bereiken, zien de aanhangers van de vrijhandelszone economische integratie zelf als doel. Dit vloeit voort uit de posities van beide blokken. De E.E.G.-landen moeten aantonen, dat zij een liberale, economische politiek voeren, de E.F.T.A.-landen, dat zij de Europese eenwording voldoende nastreven.

In hoeverre is nu de Duitse tolunie voor één van beide het historische voorbeeld geweest? Afgezien van de moeilijkheden die een vergelijking van slechts ten dele overeenkomstige situaties in de 19e en 20e eeuw oplevert, komt de schrijver na een onderzoek van de motieven en de werkwijze der lichamen tot de conclusie, dat de gedachte van een economische unie meer aanhaakt op de tolunie dan die van de vrijhandelszone.

Verder moet over dit onderwerp natuurlijk worden vermeld de P.E.P.-uitgave „Trade diversion in Western Europe” (Occasional Paper no. 9, 49 blz.), waarin de zoveelste vergelijking wordt gemaakt tussen E.E.G. en E.F.T.A., echter in dit geval vanuit de praktijk. De invloed van de scheiding wordt nagegaan voor een groot aantal produkten, zoals voedsel, dranken, tabak, grondstoffen en petroleum en groepen eindprodukten.

In 1960 is verschenen „The free trade proposals” (142 blz.), onder redactie van *G. D. N. Worswick*, dat een uitbreiding geeft van het in 1957 gepubliceerde „Symposium on the free trade area proposals”. In het tweede nieuwe deel komt een aantal prominente schrijvers aan het woord, waarvan wij vermelden:

H. G. Johnson: The gains of freer trade and the common market: the economists' reaction.

A. C. L. Day: The case for British entry into the European Economic Community.

F. Balogh: Unequal partners.

R. Harrod: The need for expansion.

J. Black: European trade and economic progress in the 1950's.

G. D. N. Worswick: E.E.C. and E.F.T.A.-negotiations, 1956-1958.

„The Stockholm Convention examined” is de titel, waar-

onder in het E.F.T.A.-bulletin (maart 1961, blz. 11-13) een korte samenvatting van doelstelling en middelen der E.F.T.A. wordt gegeven.

Dr. P. Aebi (Schweizerisches Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik, blz. 289-300) beziet de Europese economische integratie vanuit het gezichtspunt van de E.F.T.A. In eerste instantie gaat hij na hoe men tot de huidige situatie is gekomen, en levert op Frankrijk scherpe kritiek; vervolgens bespreekt hij het karakter van de E.E.G. en de E.F.T.A., waarbij uiteraard de E.E.G. onderdoet voor de E.F.T.A., en tenslotte beziet hij de mogelijkheden voor een vergelijk tussen beide. In principe verwacht hij dit niet, gezien het verschil in opzet. Als toetssteen voor de uiteindelijke instelling van de E.E.G. wenst hij de tariefonderhandelingen in de G.A.T.T. te zien van 1960/1961, waaruit zou kunnen blijken of de E.E.G. een liberale of een protectionistische koers wil varen.

In „The Seven — a provisional appraisal of the E.F.T.A.” (Londen, 1960, 140 blz.) bespreekt *F. V. Meyer* de redenen van bestaan voor de E.F.T.A. Alvorens daartoe over te gaan geeft hij een originele visie op zowel het nut van de vrijhandel als op dat van protectie voor een land (hoofdstuk 2,1). Dit nut stelt hij primair afhankelijk van het al dan niet prevaleren van de exportvraag boven de binnenlandse vraag. Bij de bespreking van de overwegingen, die geleid hebben tot het ontstaan van resp. E.E.G. en E.F.T.A., legt de auteur het criterium bij de totstandkoming van resp. gelijke (equalised) en vrije (equal) concurrentievoorwaarden. Formeel is dit een juiste onderscheiding, materieel komt de E.E.G. er door dit uitgangspunt minder goed af dan in de praktijk het geval is. Het boek geeft een technische bespreking van het Verdrag van Stockholm en besluit met een beschouwing van de vooruitzichten voor de E.F.T.A. in het Europese milieu van de economische samenwerking.

In „Europäische Wirtschaft” (England, E.F.T.A. und E.W.G.), 1960, blz. 642-644) geeft *L. Phillips* een overzicht van de veranderde houding van Engeland ten opzichte van E.F.T.A. en E.E.G. Eerst zag men slechts de E.F.T.A., nu vraagt men zich af hoe de E.F.T.A. te behouden bij medewerking aan de E.E.G. Het bedrijfsleven houdt in zijn investeringsbeleid met beide zones rekening.

Veel wordt geschreven over de tariefpreferenties door Groot-Brittannië aan de Commonwealth-landen verleend. Een overzicht hiervan, naar artikelgroep en naar land, wordt gegeven in „Commonwealth preference in the United Kingdom” (20 blz.), een uitgave van de P.E.P. (Londen 1960).

M. Baumgartners „Das Zollrecht der Europäischen Freihandels-Assoziation” (Basel, 1960, 206 blz.), is een zuiver juridische beschouwing over de verdragsbepalingen van de European Free Trade Association, betrekking hebbend op de invoerrechten. Grondig, zoals wij van deze auteur gewend zijn, worden de verschillende bepalingen onder de loep genomen.

EUROPA-INSTITUÛT van de Universiteit van Amsterdam. EUROPA-INSTITUÛT van de rijksuniversiteit te Leiden.

BOEKBESPREKING

Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid: Werken in de bouwnijverheid. Delft 1961, 124 blz.

Dit boekje beoogt een verslag te geven van enkele werkzaamheden van het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (E.I.B.) in de jaren 1958, 1959 en 1960. Ter verduidelijking zij vermeld dat het E.I.B. in 1956 werd opgericht en dat men deze instelling in de eerste plaats moet zien als een bureau dat gegevens verschaft, waarop de beleidsbeslissingen van de Overheid en meer nog van de particuliere bouwbedrijven moeten steunen.

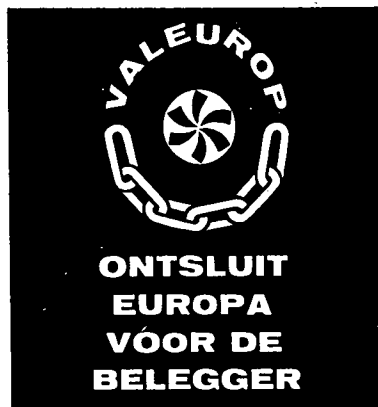
De onderzoeken van het Instituut hebben betrekking gehad op de arbeidsmarkt van het bouwbedrijf, op de mens in de bouwproductie en op de ontwikkeling van de bouwstatistiek. Op verschillende plaatsen in het boekje wordt betoogd dat dit slechts een eerste begin van de werkzaamheden van het Instituut is en dat er nog een groot veld braak ligt.

In een inleidend hoofdstuk wordt een progressief beeld gegeven van de totale bouwproductie, van de geprogrammeerde productie (in miljoenen guldens) en van het aantal werkloze bouwvakarbeiders sedert 1950. Daarbij wordt aan de hand van een aantal uitspraken aangetoond hoezeer men ten aanzien van de bouw van woningen, fabrieken en andere werken in de mist heeft gevaren. Tevens wordt een vergelijking gemaakt (1950 = 100) van de bruto nationale productie en de uitgaven ten behoeve van de bouwproductie. Deze vergelijking gaat in zoverre mank, dat het prijsniveau in de bouwproductie geen gelijke tred heeft gehouden met het algemene prijsniveau.

Een in het hoofdstuk over de bouwstatistiek ondernomen poging om naast de trend van de uitgaven in de bouwproductie, ook een trend voor de ontwikkeling van het produktievolume te geven, bleek door gebrek aan voldoende betrouwbare waarnemingen omtrent de omvang en de samenstelling van de bouwproductie niet mogelijk. Wel wordt in een grafiek op bladzijde 66 een „trendzone” voor de ontwikkeling van het produktievolume aangegeven, waaruit blijkt dat een verhoging van de uitgaven voor de bouwproductie van f. 2.014 mln. in 1950 tot f. 4.756 mln. in 1959, in het gunstigste geval heeft geleid tot een toename van het bouwvolume met ca. 50 pCt.

In het hoofdstuk over de arbeidsmarkt wordt een analyse gegeven van het aanbod van arbeidskrachten, waarbij o.a. gebruik wordt gemaakt van een codelijst van bouwvakberoepen. Gewezen wordt op de mogelijkheid dat naarmate de afstoting van werkzaamheden van de bouwplaats naar de voorfase — voorfabricage in fabrieken en toeleverende bouwindustrie — verder voortschrijdt, het aantal eigenlijke bouwvakarbeiders, zelfs bij belangrijke toename van de bouwproductie, constant kan blijven of zelfs een daling kan vertonen. Een verschijnsel dat ipso facto nog niet wijst op een sterke toename van de arbeidsproductiviteit in de bouwsector. In dit hoofdstuk is ook het resultaat van een aantal regionale onderzoeken aangegeven.

Het bescheiden hoofdstuk over de mens in de bouwproductie heeft ons teleurgesteld. Ronduit wordt hier gezegd dat over de betrekkingen tussen mensen in de bouwnijverheid en de houding van de werknemer tegenover zijn werk nog zeer weinig bekend is. Wij komen hier op een gebied dat door de sociologie als „industriëel

(advertentie)

klimaat” wordt aangeduid en hier in het bijzonder „bouw-klimaat” zou kunnen worden genoemd. In onze Nederlandse industrie heeft dit probleem de volle aandacht, getuige de publikaties die over dit onderwerp zijn verschenen en de congressen die eraan worden gewijd. Wij zouden bijv. graag willen weten welke invloed de zwarte lonen op de moraal en op het moreel van de bouwvakarbeiders hebben gehad en evenzeer interesseert het ons welke invloed de verbetering van de werkomstandigheden op de bouwplaats bijv. op het plezier in het werk zal hebben. Mogen de zeer bescheiden stappen die het E.I.B. op dit terrein heeft gezet weldra tot een dieper inzicht in deze belangrijke kwestie leiden.

Het laatste deel van het boekje is gewijd aan de bouwstatistiek: Het is een gelukkig verschijnsel dat er een nauwe samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek tot stand is gekomen, zulks met het doel om dubbel werk te vermijden. Overigens zijn er op statistisch gebied nog vele behoeften. Zo ontbreken nog goede statistieken over de productiecapaciteit, de werkgelegenheid en de bouwkosten. In enkele bijlagen wordt nog de tekst gegeven van een tweetal recente studies over „Manpower-planning in the Netherlands building industry” (door Drs. A. G. ter Hennepe) en over „Het loonbeleid in het schildersbedrijf” (door Dr. A. Hendriks).

Wij geloven dat dit boekje een goed beeld geeft van het werk van het E.I.B., dat nog lang niet zijn volle ontplooiing heeft gekregen. Wij geloven ook dat dit jonge Instituut belangrijk en voor uitbreiding vatbaar werk voor de Overheid zowel als voor het bedrijfsleven doet. Het resultaat van dit alles moge zijn het bouwbedrijf, versplinterd in vele kleine ondernemingen, te steunen in zijn streven naar hogere efficiency en zo mogelijk naar lagere produktiekosten.

¹s-Gravenhage.

P. VAN ZUREN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

In de korte periode, waarin de gelegenheid openstond tot verkoop van juli/augustus schatkistpapier aan De Nederlandsche Bank is voor f. 44 mln. gebruik gemaakt. Afdracht van deviezen aan de Centrale Bank, teneinde met de guldenstegenwaarde in de ultimobehoeften te voorzien, heeft niet plaats gehad, zodat de open-marktpolitiek van de circulatiebank haar doel heeft bereikt. In de eerste dagen van juni zijn de in omloop gebrachte bankbiljetten

alweer aan het terugstromen. Men verwacht echter, zoals dit in de laatste jaren gebruikelijk is, dat een deel van de in het verkeer gebrachte biljetten in circulatie zal blijven, hetgeen men, eigenlijk zonder meer, aan de vakantie toeschrijft. Voor zover de vakantiegangers naar het buitenland gaan, stijgen de kassen der banken echter, nl. in geval van contante aankoop der deviezen, of dalen de creditsaldi, nl. wanneer men de gekochte deviezen van zijn rekening laat afschrijven. Deze vakantie-activiteit doet dus de geldhoeveelheid dalen en niet stijgen. Wat de lieden betreft, die zich in het binnenland gaan vermaken, zit in het algemeen bij menig vakantieganger het geld losser in de zak dan hij in de tredmolen van het dagelijks bestaan gewoon is, zodat hier doorstroming optreedt. Slechts voor zover het voorzorgsmotief speelt en men dus een groter kassaldo dan normaal aanhoudt zal de zich in het verkeer bevindende geldhoeveelheid groter zijn.

Ter gelegenheid van de eerste publikatie van indexcijfers betreffende de persoonlijke leningen raamde ik het totale uitstaande bedrag op f. 30 mln. Dit blijkt te hoog te zijn gegrepen. Het C.B.S. deelt mee, dat eind 1960 niet meer dan f. 23 mln. uitstond. Opmerkelijk is echter de stijging gedurende het afgelopen jaar, nl. met f. 11 mln.

Kapitaalmarkt.

Na de 4½ pCt. Wereldbanklening (f. 50 mln.) en de lening van de Belgische Staat (4¾ pCt., f. 75 mln.) is als derde buitenlandse gegadigde op onze kapitaalmarkt de Wagons Lits verschenen met een emissie van 4¾ pCt. obligaties tegen een uitgiftekoers van 98½ tot een bedrag van f. 12,5 mln. Allerwege verwacht men dat binnenkort ook de E.G.K.S. een beroep op Nederland zal doen, waarmee een bedrag van f. 40 mln. zou zijn gemeoid.

De mogelijkheden, waar-tussen beleggers kunnen kiezen zijn hiermede verder uitgebreid. Zij hebben trouwens dit jaar hieromtrent niet te klagen. Wanneer wij goed hebben geteld, heeft het bedrijfsleven alleen sedert het begin van het jaar 23 aandelenemissies gelanceerd en 10 obligatieleningen. Onder deze laatste bevonden zich niet minder dan 8 emissies van converteerbare obligaties, de blijkbaar meer en meer gebruikte overgangsvorm tussen obligatie en aandeel.

Nadat in het laatste kwartaal 1960 de bruto vlottende schuld van gemeenten en provincies nog met f. 124 mln. tot f. 685 mln. was afgenomen, heeft het eerste kwartaal 1961 geen verdere daling te zien gegeven. Het bedrag handhaafde zich ten naaste bij op het bereikte peil en bedroeg, om exact te zijn, f. 687 mln. De opgenomen bruto vaste schuld

bleef echter stijgen, nl. van f. 12,5 mrd. eind 1959 via f. 14,5 mrd. ultimo 1960 naar f. 14,8 mrd. op 31 maart jl. Dat de bodem van de stand der vlottende schuld thans is bereikt, lijkt echter onwaarschijnlijk.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	26 mei 1961	2 juni 1961
Algemeen	395	455	454
Intern. concerns	564	628	627
Industrie	329	421	418
Scheepvaart	176	195	197
Banken	220	251	243
Handel enz.	149	180	180

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	29 dec. 1960		
Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 128,10	f. 125,50
Philips G.B.	1.183¾	1.072	1.081
Unilever	785	856	844½
Hoogovens, n.r.c.	789	1.122	1.128
A.K.U.	486½	469	470
Kon. Ned. Zoutind., n.r.c.	1.035	1.375	1.378
Zwanenberg-Organon	870	1.100	1.100
Rotterd. Droogdok	467	585	578
Robeco	f. 237	f. 254	f. 254
Amsterd. Bank	392	398½	381

New York.			
Dow Jones Industrials	616	696	698

Rentestand.			
Langl. staatsobl. a)	4,20	3,94	3,95
Aand.: internationalen a)	2,80		2,55
lokale a)	3,38		3,12
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	¾-1	

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

De directie van een uitgeverij en drukkerij op internationaal niveau in het Westen des lands zoekt een

JURIST of ECONOOM

in de leeftijd tot omstreeks 35 jaar, die haar als secretaris kan bijstaan bij het geven van leiding aan dit bedrijf.

Deze taak ligt zowel op commercieel als op financieel, economisch en organisatorisch gebied. Het ligt in de bedoeling, dat deze functie, na verwerving van de noodzakelijke branchekennis, uitgroeit tot die van directielid.

Terwille van de discretie wordt belangstellenden verzocht zich schriftelijk, bij voorkeur met vermelding van de nodige gegevens voor een eerste kennismaking, te wenden tot de heer J. Huiskamp, directeur van het Twents Instituut voor Bedrijfspsychologie, Grundellaan 18 te Hengelo (O), die nadere informatie kan verschaffen.

Rechtstreeks contact met bovenvermeld bedrijf zal eerst worden gelegd nadat daartoe toestemming is verleend.

TWENTS INSTITUUT VOOR BEDRIJFSPSYCHOLOGIE

Grundellaan 18, Hengelo (O)

TIB

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor stu-
denten f. 19,—; fr. per post
f. 20,10.

★

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

FINANCIERINGS MAATSCHAPPIJ

MAHUKO

heeft in haar snel expanderende bedrijf
plaats voor een

MEDEWERKER

voor

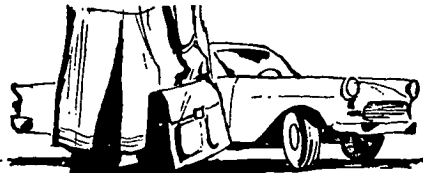
**personeels- en secretariaats-
werkzaamheden**

Deze functie vereist een academische of
gelijkwaardige opleiding of ruime ervaring
in soortgelijke functie.

Geboden worden:

- een zelfstandige werkkring
- goede salariering
- uitstekende sociale voorzieningen

Schriftelijke
sollicitaties aan:
MAHUKO
Afdeling
Personeelzaken
Herengracht 519-525
AMSTERDAM

waar u heengaat ...

de **minifon** gaat met u mee!

*minifon, de handige
zakdicteermachine
van 8 ons,
die - dank zij werking
op batterijen,
autoaccu of lichtnet -
overall paraat is.*

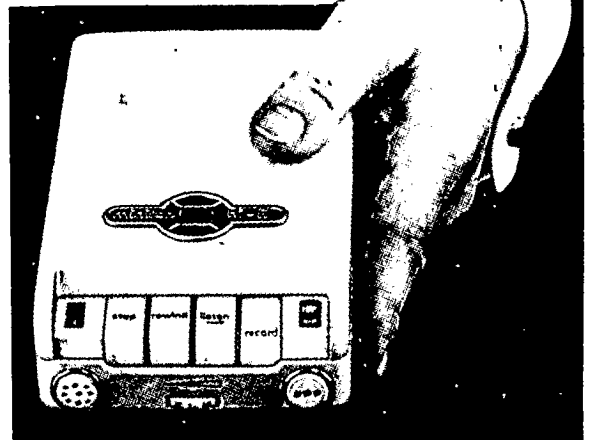
thans in 4 modellen:

Attaché voor dictaat
onderweg of op kantoor;

P 55 voor ononderbroken
opname tot 5 uur;

HiFi ook voor perfecte
muziekopname
(tot 12.000 Hz);

Office voor kantoorgebruik;
tevens voor het uitwerken
van op de attaché
opgenomen tekst.

Veenman kantoor machines n.v.

Vraag prospectus E
en vermeld a.u.b. het
model waarin u belang
stelt.

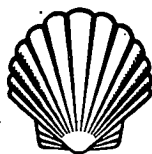
Rotterdam, Goudsesingel 108, tel. (010) 120196 - Amsterdam, Keizersgracht 480, tel. (020) 33898 - Hengelo, Enschedesestraat 39, tel. (05400) 8565

**HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.**

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

**...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering**

BATAAFSE INTERNATIONALE PETROLEUM MAATSCHAPPIJ N.V.,

Carel van Bylandtlaan 30, 's-Gravenhage,

neemt gaarne sollicitaties in overweging van hen die belangstelling hebben voor functies in de

FINANCIELE ORGANISATIE

van Maatschappijen behorende tot de Koninklijke/Shell Groep.

De voorkeur gaat uit naar hen die een academische studie in

ECONOMIE, ACCOUNTANCY OF BELASTINGZAKEN

hebben beëindigd en een loopbaan in den vreemde ambiëren. Zij dienen de eigenschappen te bezitten om te zijner tijd in het buitenland leidinggevende functies te kunnen bekleden, welke niet noodzakelijk in het financiële vlak behoeven te liggen.

Leeftijd maximum 30 jaar.

Schriftelijke aanbiedingen te richten aan genoemde Maatschappij, Postbus 162, 's-Gravenhage, onder No. RP 77/8002.

ziektekostenverzekering

**Waardevaste
Standaard- (gezins-)
Polis** (fl. 320.- jaarpremie)

zijpendaalseweg 81 tel. 08300-24131

CENTRAAL

C.B.
BEHEER

CENTRAAL BEHEER

**ONDERLINGE
VERZEKERINGEN VOOR HET BEDRIJFSLEVEN**

WET - RISICO

Bedrijfs-w.a.-verzekering.
Motorrijtuigverzekering: w.a.-dekking voor
alle motorrijtuigen f. 500.000.- per gebeurtenis.
Ongevallenverzekering voor inzittenden van
personenauto's.

BRAND - RISICO

Brand- en bedrijfsschadeverzekering voor
industriële en andere objecten. Belangrijke
besparingen op de premie. Verzekerd bedrag
2,5 miljard gulden.

MOLEST - RISICO

Molestverzekering: ingeschreven bedrag
8,4 miljard gulden.
Stormverzekering: verzekerd bedrag
1,2 miljard gulden.

VERVOER - RISICO

Transportverzekering van goederenzendingen
in binnen- en buitenland.

PENSIOEN - RISICO

Ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invalidi-
teitsverzekering van werknemers. Verzekerd
bedrag 1,5 miljard gulden.
Belegd vermogen 325 miljoen gulden.

CENTRAAL

C.B.
BEHEER

BOS EN LOMMERPLANTSOEN 1
AMSTERDAM - WEST
TEL. 134971 - POSTBUS 8400

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVERZEKERING EN LIJFRENTTE

„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Brandverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGELO - HAARLEM

D. HUDIG & CO

Ao. 1825

MAKELAARS IN ASSURANTIËN

ROTTERDAM

Telefoon 139360
Telex 21103

Wijnhaven 23
Postbus 518

VAN DER HOOP, OFFERS & ZOON

Ao. 1807

**BANKIERS
ROTTERDAM**

Telefoon 114620
Telex 22199

Westersingel 88
Postbus 502

EERSTE NEDERLANDSCHE

- PENSIOEN REGELINGEN
- RISICO - HERVERZEKERING VAN PENSIOENFONDSEN

HOOFDKANTOOR
JOHAN DE WITTLAAN 50
's-GRAVENHAGE
TEL (070) 51.43.51
POSTADRES: POSTBUS 5